

**Nationaal Park
Dwingelderveld**

**Nationaal Park
Drents-Friese Wold**

Holtingerveld

Besluiten en actielijst 14 november 2024

Verslag

Verslag 13 juni is ongewijzigd vastgesteld. Het volgende verslag mag compacter.

Mededelingen

- De Rijksbijdrage 2025 en 2026 wordt met een Decentrale uitkering overgemaakt naar provincies.
- Provincie Drenthe en Fryslân stemmen nog af over cofinanciering.
- Het oprichten van een betaalstichting is op dit moment overbodig. Acties daarvoor worden gestopt.
- Het rapport Economische effecten Nationale Parken Nederland is als link in het verslag meegestuurd.

Houtskoolschets

- Het Overlegorgaan wil een soft power zijn – samenwerking is de kracht. Complimenten voor de uitwerking. Blijf alert op afstemming en afbakening met de PNP-opgaven.
- Voorzitter en secretaris nemen voortouw om de opmerkingen te verwerken en de houtskoolschets verder uit te werken tot een ambitieplan.

Organisatiemodel

- De huidige organisatie voor voorbereiding heeft onvoldoende slagkracht en werkt onvoldoende om de ambities te realiseren. Het voorgestelde model wordt omarmd. Het Overlegorgaan blijft wel breed.
- Alfred Schoenmaker wordt toegevoegd aan het kernteam (naast Gerrie Hempen (recreatie) Jan van Weperen (gemeente), Arend Steenberg (LTO), Nicole Koks (waterschap) en een vertegenwoordiger namens TBO).
- Voor Jan Gorter (TBO) moet in het kernteam een vervanger gevonden worden.
- Werkgroepen Vitale Landbouw en Participatie worden begin 2025 opgepakt.
- De secretaris verzoekt iedereen namen aan te leveren voor diverse werkgroepen. We vragen of OO-leden rol van voorzitter van een werkgroep kunnen en willen pakken.
- Petra Ellens (Hiswa-Recron) zoekt binnen haar achterban naar een ondernemer die beschikbaar is als voorzitter werkgroep Duurzame recreatie en toerisme.

Werkgroep Duurzaam toerisme

- Het Overlegorgaan stemt in met de opdracht aan de werkgroep om ambitie- investeer en beheerplan uit te werken in een concreet meerjaren actieprogramma.
- De werkgroep krijgt ook taak om visie op duurzaam toerisme verder uit te werken binnen ambitieplan.

Begroting 2025 deel 1

- Deel 1 begroting wordt vastgesteld
- Werkgroepen krijgen de opdracht mee een onderbouwd projectenplan/meerjaren actieprogramma te maken, dat past binnen de kaders van het beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030 en het ambitieplan/houtskoolschets.

Tussenstand rekening 2024

- De besteding blijft achter bij de begroting. Alfred Schoenmaker, Caroline Warmerdam en Catrien Scholten gaan in gesprek over besteding aan opruimen fietspad Drents-Friese Wold.

**Nationaal Park
Dwingelderveld**

**Nationaal Park
Drents-Friese Wold**

Holtingerveld

Hamerstukken

- Inventarisatie opgaven voor kennisgeving aangenomen
- Sovon onderzoek – er ontstaat discussie over impact van recreatie op natuur. Conclusie het onderzoek zien als indicatie en bewustwording. Er wordt een disclaimer op het voorblad geplaatst.
- Onderzoek dieet wolf. Het onderzoek is overeenkomstig de opdracht objectief uitgevoerd. Het is geen breed onderzoek naar de impact van de wolf. Alleen het dieet is geanalyseerd op basis van uitwerpselen. Het rapport kan gedeeld worden met belangstellenden, er wordt geen richtbaarheid aan gegeven.
- RVO projecten 2024 liggen op schema. Afronding voor 31 maart 2025.
- Vergaderplanning 2025 wordt vastgesteld.

Ingekomen stukken

Geven geen aanleiding voor bespreking.

Rondvraag

- Gemeenteraad De Wolden heeft motie over Jacobskruiskruid aangenomen. Wordt mogelijk vervolgd
- Marjet Korf zal Jan Gorter opvolgen.

Een uitgebreider verslag en overwegingen op de volgende pagina's →

**Nationaal Park
Dwingelderveld**

**Nationaal Park
Drents-Friese Wold**

Holtingerveld

Concept verslag van de vergadering van het Overlegorgaan Drents-Friese Grensstreek 14 november 2024

Aanwezig: Hans Haerkens (voorzitter), Catrien Scholten (secretaris), Jan Gorter (Natuurmonumenten), Caroline Warmerdam (vanaf punt 4 -Staatsbosbeheer), Arend Steenbergen (LTO Noord), Jan van Weperen (gemeente Ooststellingwerf), Minne Wiersma (maatschappij van Weldadigheid), Petra Ellens (HISWA/RECRON), Alfred Schoenmaker (gemeente Westerveld), Jan Schipper (gemeente Midden-Drenthe), Egbert van Dijk (provincie Drenthe), Dick Dijkstra (Recreatieschap), Gerrie Hempen (gemeente De Wolden) en Hans Westra van Holthe (Drents Particulier Grondbezit) en Elaine Sapulete (verslaglegging)

Afwezig: Matthijs de Vries (provincie Fryslân), Sonja van der Meer (Het Drentse Landschap), Nicole Koks (Waterschap Drents-Overijsselse Delta), Tom Hartog (gemeente Weststellingwerf),

Gasten: Bernhard Hanskamp (belangstellende), Jacob Heitman (provincie Drenthe, programmamanager PNP zuidwest Drenthe en de Reest)

1 Opening en welkom, vaststellen agenda

De voorzitter heet iedereen van harte welkom. We hebben bericht van verhindering ontvangen van Sonja vd Meer (directeur Het Drentse Landschap) en Matthijs de Vries (gedeputeerde Fryslân). Jan Gorter is vandaag voor het laatst in dit gezelschap.

Wout Neutel vertrekt bij Staatsbosbeheer. Caroline Warmerdam vervangt hem vandaag. Vanaf 1 december begint Els Dubbink als zijn vervanger bij Staatsbosbeheer. Natascha van den Bosch (IVN) is ziek. Nicole Koks heeft grote vertraging door file en besloten niet meer naar Assen te komen.

De voorzitter geeft een korte terugblik over de achter ons liggende periode.

Het doel van het Overlegorgaan is om voor maatschappelijke partners en samenleving inspirerend te zijn op relevante dossiers. Hoe beter verankerd te zijn met bewonersgroepen en tegelijkertijd voortgang te boeken en resultaten te overleggen in ons gebied. In de tussentijd gebeurt er het nodige positieve op meerdere fronten. Verwezen kan worden naar de geslaagde excursie naar de Sallandse Heuvelrug en het Twentse Reggedal en het bezoek aan theaterproductie 'het schitterende bos'. De voorzitter heeft verschillende gesprekken gevoerd met Dennis Worst, Jacob Heitman, Bernhard Hanskamp, Henk Kusters (beoogd voorzitter BAC Zuidwest Drenthe), Alfred Schoenmaker, Jouke Spoelstra, Debbie Bruijn, Marinke Steenhuis, Catherine en Tjerk Hof. Er was ook een kennismaking met de directie van het Nationale Parkenbureau en het bestuur SNP. Bij de schaapskooi Ruinen had het overleg met de voorzitters van de noordelijke parken plaats. Afgesproken is elkaar vaker te ontmoeten om ook zorg te dragen voor een noordelijke stem in het NP debat. De voorzitter heeft zich verdiept in de situatie Zuidwest-Drenthe. Hij was aanwezig bij een Raadsvergadering in Westerveld. – De boodschap die hij van raadsleden meekreeg was: "Hans, herstel het vertrouwen". Stuk voor stuk waren het prettige bijeenkomsten en goede gesprekken. Ook was er een mooie bijeenkomst in Frederiksoord bij de nieuwe expositie museum Proefkolonie over armoede nu. In Den Haag had hij nog contact met Gastvrij Nederland – Catherine Meijeraan en VNO-NCW. Samen met Jaap Verhulst (NP Drentsche Aa) is bij het dagelijks bestuur van SNP aangedrongen op een zorgvuldige en betere afstemming met de diverse achterbannen van de Nationale Parken.

De voorzitter merkt op dat iedereen goed in de wedstrijd zit en bereid is over schaduwen heen te stappen. Met elkaar is er veel energie voorhanden om meerwaarde in het gebied te bewerkstelligen.

2 Verslag van de Overlegorgaan vergadering van 13 juni 2024

Er zijn geen opmerkingen over de tekst of naar aanleiding van de inhoud.

Gerrie Hempen merkt op dat 9 pagina's verslag vrij lang is. Ze wil het verslag graag compacter. De voorzitter wil graag verslagen, waarin de contouren en essentie van de discussie zorgvuldig wordt

**Nationaal Park
Dwingelderveld**

**Nationaal Park
Drents-Friese Wold**

Holtingerveld

weergegeven, omdat het ons uiteindelijk helpt in de voortgang en begrip voor elkaars standpunten. Het verslag wordt scherp gelezen door de respectieve achterbannen die niet bij dit overleg kunnen zijn als basis van nieuw handelen. Alfred Schoenmaker vult aan dat het met een nieuwe gewenste dynamiek te maken kan hebben. Nu is het wellicht goed om uitgebreid op te schrijven wat we bespreken, maar in de toekomst kan het wellicht korter.

Het verslag is ongewijzigd vastgesteld. De voorzitter spreekt dank uit aan Elaine voor het verslag.

3 Mededelingen

- De secretaris doet mededeling van de stand van zaken Rijksbijdrage voor de Nationale Parken. Het Rijk heeft besloten de bijdrage Nationale Parken voor 2025 en 2026 als decentrale uitkering over te maken aan de provincies. In principe is er voor beide jaren ongeveer 3 ton per park beschikbaar. Van de provincies wordt verwacht dat ze zorgen dat dit geld voor de ontwikkeling van de parken kan worden ingezet. Als de uitvoering op deze wijze naar tevredenheid verloopt, zal het rijk ook voor 2027 tot en met 2030 deze werkwijze volgen. Van provincies en andere organisaties in de regio samen wordt verwacht dat ze een even groot bedrag bijdragen. Met de structurele bijdrage voor Nationale Parken op de begroting van de provincie Drenthe en de inmiddels toegezegde bijdrage van Fryslân voor 2025, is deze cofinanciering voor de beide parken in de Drents-Friese grensstreek geregeld. Omdat er niet gewerkt wordt met subsidie aanvragen via RVO, is het oprichten van een betaaltstichting niet nodig. Voordeel is minder werk, maar ook dat we niet alleen procesgeld hebben, maar ook naar inzicht kunnen investeren. De provincie Drenthe zal met de provincie Fryslân nog in gesprek gaan over medefinanciering. Afspraken over apart houden of samenvoegen en verantwoording moeten nog gemaakt worden. Samenvattend een grote opsteker voor ons allen.
- Provincie Drenthe heeft een toezeggingsbrief voor een bijdrage van de provincie Fryslân 2024 en 2025 van € 50.000 per jaar voor het Drents-Friese Wold ontvangen. De actie om het geld over te laten maken is gestart.
- Alle leden van het Overlegorgaan hebben in september het jaarverslag 2023 van het Regionaal Landschap toegestuurd gekregen met een begeleidende brief. Het jaarverslag is ook te vinden op de website Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek. De voorzitter kondigt aan dat het nieuw jaarverslag 2024 uitbundiger en informatiever zal zijn, waarmee we de omgeving duidelijker kunnen maken waar we mee bezig zijn.
- Kijktip: Wildernis onder water – aflevering Dwingelderveld op 27 december, 21.00 uur op NPO 2 (EO)
- [Rapport Economische effecten Nationaal Park meezenden](#) met verslag.

4 Houtskoolschets ambitieplan Regionaal landschap Drents-Friese grensstreek

Er is veel voorbereiding voorafgegaan aan het opstellen van een zogeheten houtskoolschets ambitieplan. Niet wat we moeten, maar wat we willen met elkaar staat centraal. Meer slagkracht, meer eigenaarschap en meer enthousiasme en resultaten boeken.

Een eerste voorzet voor een gezamenlijk ambitieplan is met het kernteam besproken op 19 september. Een tweede versie is op 15 oktober met de ambtelijke werkgroep besproken. En nu ligt de derde versie voor ter bespreking. Het ambitieplan gaat in op het WAT, wat willen we samen bereiken. Het hoe ligt besloten in het voorstel voor organisatie-model.

In de houtskoolschets wordt een verbinding gemaakt met de beleidsregel van het Ministerie LNV, waarin ook doelen zijn geformuleerd voor de bestaande Nationale Parken in 2030. We zijn ons ervan bewust geworden dat er wijzigingen in de organisatie nodig zijn. We zijn een soft power, een

Nationaal Park
Dwingelderveld

Nationaal Park
Drents-Friese Wold

Holtingerveld

bestuurlijk klankbord; we hebben geen ruimtelijke, beheer of bestuurlijke verantwoordelijkheid, maar we kunnen wel van groot belang zijn in de verbinding tussen opgaven en organisaties bij het oppakken van gedeelde gedragen ambities en gezamenlijke initiatieven.

Het bestaande construct is onvoldoende in staat om op onderwerpen als landschap, duurzaam toerisme, vitale landbouw, participatie en communicatie meerwaarde te bieden.

Matthijs de Vries heeft een schriftelijke bijdrage geleverd. De voorzitter leest een deel voor. Het uitgangspunt van het ambitieplan is helder omschreven. Het gaat om de kwaliteit van het gebied als geheel, natuur en omliggend landschap samen versterken. De gewenste kwaliteitssprong is goed benoemd. De vijf strategische lijnen geven goed weer wat we ambiëren. Hij omarmt de notitie vanuit GS Fryslân. Egbert van Dijk onderschrijft dat ook vanuit Drenthe en ziet raakvlakken met ambities op natuur en vitale landbouw. Samenhang met parallelle agenda's over deze onderwerpen is voor de ontwikkeling van het Nationaal Park van belang en dat is goed aangegeven. Het is wel goed om scherp te blijven in de afstemming tussen Nationaal Park en het werk van de BAC/PNP.

Alfred Schoenmaker vindt het een goede aftrap naar de toekomst. Het betekent een iets andere weg inslaan. Hij is nog wel bezorgd over polarisatie in de samenleving, waarbij ook inwoners en natuurorganisaties tegenover elkaar staan. Terwijl de meeste inwoners gewoon begaan zijn met natuur en landschap. In dat licht leest hij een brief van zijn dochter voor. Het gaat over een gevoel van verlies, het gevoel van niet begrepen worden. Hoe kunnen we weer meer samenwerken aan de toekomst. Als mooi voorbeeld hoe je weer verbinding kunt maken noemt hij een project van Marinke Steenhuis in Haarle, Sallandse Heuvelrug.

Opmerkingen in de tekst. Op het voorblad, pagina 1, mist hij in de alinea "Tegelijkertijd is...waardevol gebleken.", het aspect draagvlak. En hij vraagt welke stippen op de horizon worden bedoeld [*naschrift: in 2021-2022 is aan alle toenmalige OO-leden gevraagd om hun stip op de horizon in een half A4 te verwoorden*]

Pagina 2, het 3^e van de 5 doelen: De unieke natuurbeleving van elk nationaal park versterken, in balans met de draagkracht van de natuur." Betekent dit dat natuur altijd op 1 komt?

Pagina 3, Onder de uitgangspunten worden veel partijen genoemd. Hij gaat ervan uit dat die partijen ook aan tafel komen.

Pagina 4, programmalijn 2. Onder visie op natuurgerichte recreatie, staat "de meest kwetsbare natuurgebieden worden ontzien". Hij bepleit dat er niet alleen in het tussenliggende gebied recreatieve ontwikkelingen mogelijk zijn, maar ook in de randen van de natuur plek is voor recreatie.

Onder programma lijn 3, Wat verstaan we onder duurzame voedselproductie. Zonder gewasbescherming of dat het gewoon groeit?

Pagina 5, programmalijn 4; We vernieuwen landschappen gebaseerd op het verleden – neem daarbij ook het culturele verleden mee. Marinke Steenhuis is daar expert in.

Onder participatie wordt gesteld dat iedereen wordt uitgenodigd mee te doen. De suggestie is om niet alleen uit te nodigen om aan te haken, maar ook actief benaderen om te participeren.

Samenvattend is hij blij met de houtskoolschets.

Jan Gorter vindt het een mooi document met hoofdlijnen en thema's. Afbakening met de BAC is van belang, Jacob Heitman zit er niet voor niets. Onder het thema natuur ligt veel nadruk op kwaliteiten zichtbaar en beleefbaar houden. Maar het ontwikkelen van natuurwaarde is ook een taak van het Overlegorgaan. Er ligt veel nadruk op bezoekers uit de regio. Maar een Nationaal Park is ook een landelijk merk. Bezoekers uit de regio zijn belangrijk, maar houd ook oog voor (inter)nationale bezoekers.

Egbert van Dijk onderschrijft dat.

Jan van Weperen is blij met wat er ligt. In de context van het Nationaal Park is ecologie van belang en ook de relatie met economie. Dennis Worst is aangehaald, hij geeft een goede analyse van de landschapstypen in het gebied. Je kunt vanuit landschappen een doorkijk maken naar follow up natuurontwikkeling en klimaatadaptatie. Bij het Nationaal Park hoort zeker ook een sterke focus op natuur.

Nationaal Park
Dwingelderveld

Nationaal Park
Drents-Friese Wold

Holtingerveld

Gerrie Hempen is blij met het document. Nu komen we ergens. Ze heeft nog een paar opmerkingen over de natuur. Ook binnen de natuur moet ruimte zijn voor recreatie, ook als het wel kwetsbaar is. Wel goed over nadenken.

Onder Vitale landbouw staat dat we goede voorbeelden verzamelen en ontwikkelen. De vraag is wel wat de definitie van een goed voorbeeld is.

Dick Dijkstra is heel positief verrast. We gaan ergens naar toe. Verbinding met de samenleving zoeken is en blijft van belang. Het gaat om draagvlak, betrekken van de samenleving. Hoe lastig ook, het moet wel. Op het thema recreatie en toerisme moet hier en daar een ander woord gekozen worden.

Minne Wiersma vindt het een goed leesbaar en compact stuk. Er is goed over nagedacht. Het matcht ook met het volgende agendapunt. De urgentie is helder geduid. Hij is het eens met een aantal opmerkingen van Alfred Schoenmaker; daar moeten we wat mee doen.

Arend Steenbergen merkt op dat er door hem voornamelijk naar vitale landbouw gekeken is in verband met het Nationaal Park. De tekst is goed. Je draagt bij aan een vitale omgeving, landschap. Economie hoort er wel bij en daar maakt hij zich zorgen over. Grote opgave om het landschap en economische activiteit overeind te houden. De uitvoering ligt bij de BAC, maar het grote aantal stoppers evenals overstappers van veeteelt op akkerbouw heeft effect op landschap. Hoe kunnen we blijvers in het landschap ondersteunen?

Hans Westra van Holthe onderschrijft de verhalen van Alfred Schoenmaker en Arend Steenbergen. Hij heeft zorgen over de haalbaarheid van de toekomst van de landbouw, met name in stroken rond natuurgebieden.

Jan Schipper vraagt wat de begrenzing van het gebied is. Hij herkent Midden-Drenthe er niet altijd in. Hij mist de Smildes en het veenkoloniale landschap.

Petra Ellens onderschrijft dat het een mooi stuk is. Ze heeft haar reactie gericht op punt 2 recreatie. De beschrijving is nu vooral gericht op de bezoeker. De ondernemer mist zij er nog in. Ook voor recreatieondernemers is een gezonde ontwikkelingsruimte van belang. De positie van ondernemers moeten we wel benoemen, want deze is van belang voor draagvlak en dat moeten we vasthouden.

Caroline Warmerdam heeft weinig toe te voegen. De discussie geeft ook aan hoe belangrijk het is dat er een BAC komt.

De voorzitter vat samen dat de houtskoolschets een getrouwe weerslag is van de vele gesprekken die gevoerd zijn. Zo duidelijk als het nu is, zo onduidelijk was het in maart nog. We doen het samen.

Samen optrekken, niet bemoeizuchtig, maar wel vanuit ieders verantwoordelijkheid.

Het is een houtskoolschets, het is niet in beton gegoten. De basis wordt onderschreven. Hier gaan we verder mee. Werk in uitvoering. De gestelde vragen en aandachtspunten door deze en gene verdienen mettertijd een zorgvuldige reactie.

Alfred Schoenmaker voegt nog een compliment toe. Als wethouder heeft hij veel contact met SBB en ondernemers. Hij is positief over de houding aan beide kanten.

5 Organisatiemodel

De wens is geuit om ook in de organisatie meer energie en slagkracht te krijgen en tegelijkertijd wel de brede afstemming te borgen. Het voorstel is om het Overlegorgaan in de huidige samenstelling te behouden en te verkennen of, passend bij de opgave, uitbreiding met partners die actief zijn in het landschap gewenst is.

Op de werkgroepen Vitale landbouw en Participatie zal in 2025 in het eerste kwartaal nader worden ingegaan.

Deze voorzet komt voort uit de gewenste versnelling. Het schema maakt duidelijk waar we staan en wat we wensen. We beginnen met 3 werkgroepen, maar dat worden er binnen afzienbare tijd 5, passend bij de strategische doelen

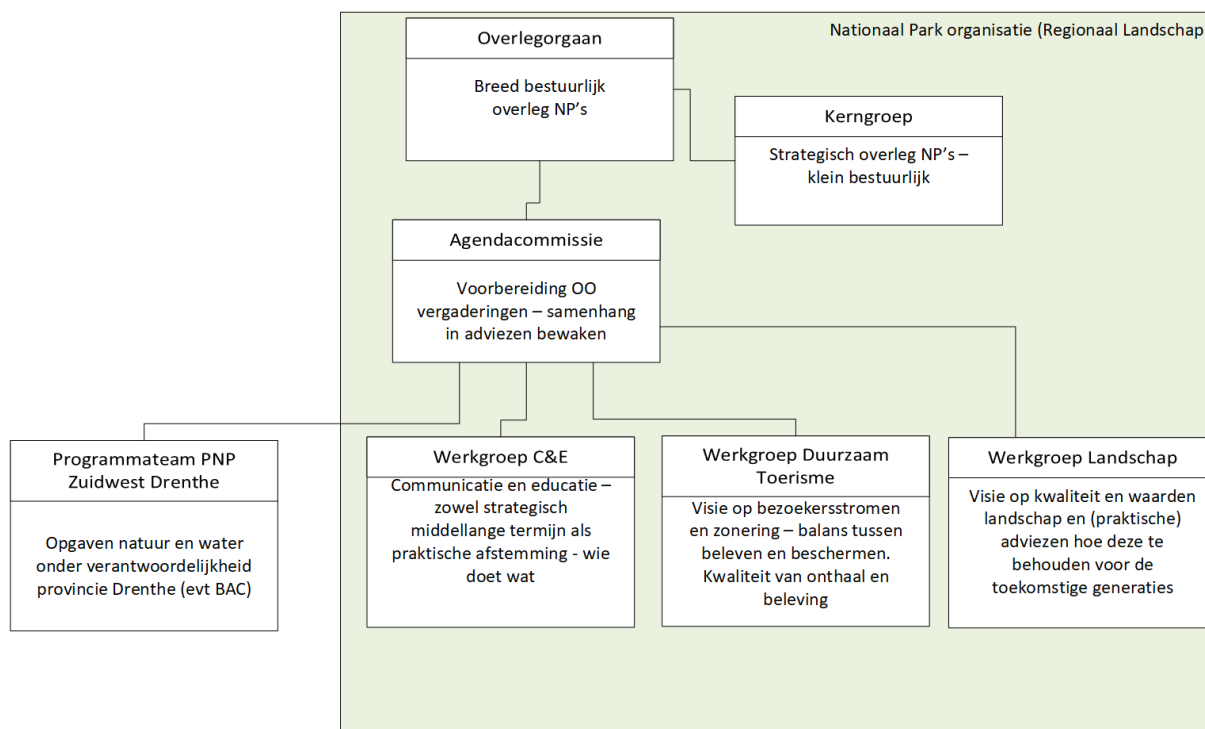
Nationaal Park
Dwingelderveld

Nationaal Park
Drents-Friese Wold

Holtingerveld

De voorzitter wenst dat er bij de bemensing van werkgroepen een sterke connectie is met de mensen hier aan tafel. Een gemeente zou belangstelling kunnen hebben voor deelname aan meerdere werkgroepen. Het is geen verplichting, maar juist een manier om de beschikbare kennis intelligent en gericht in te zetten, zodat kennis, kunde en belang vertaald kan worden in goed doordacht beleid. Het gezamenlijke doel is dat we mensen weten te enthousiasmeren voor ons gebied.

Alfred Schoenmaker zou graag toegevoegd worden aan de kerngroep. Hij vraagt of het gewenst is dat je als bestuurder ook zitting neemt in een werkgroep. Voorzitter: de werkgroepen zijn publiek-privaat samengesteld. Bij voorkeur voorgezeten door een betrokken lid van het Overlegorgaan. Gevuld door gemotiveerde, kundige en betrokken mensen met uiteenlopende expertise van het werkveld. De opdracht aan de werkgroepen is om met goede voorstellen te komen op hun werkerrein die bijdragen aan de gezamenlijke ambitie. De werkgroepen in oprichting wordt alle ruimte gegeven met puntige gedragen voorstellen te komen die behandeling verdienen in het Overlegorgaan.

De agendacommissie is de praktische invulling voor de voorbereiding van de agenda Overlegorgaan. De kerngroep opereert wat meer strategisch op hoofdlijnen en politieke gevoeligheid.

De ambtelijke werkgroep houdt op te bestaan.

Arend Steenbergen ziet nog wel een agenda probleem als er ook een BAC komt. Wat hem betreft dus ruimte om een vervanger erin te zetten. Samenwerken in het Overlegorgaan vind hij persoonlijk wel van belang.

Gerrie Hempen geeft aan dat de kerngroep tijdelijk is. De voorzitter zegt dat het geen doel op zich is, maar zolang het een functie heeft, dan graag doorzetten. Kerngroep helpt om gevoeligheden net iets scherper tijdig te onderkennen en te formuleren.

De kerngroep bestaat uit Jan van Weperen (gemeente), Gerrie Hempen (recreatieschap), Arend Steenbergen (landbouw), Jan Gorter (natuur), Nicole Koks (water) en voorzitter/secretaris.

Landschap hangt samen met de opgaven van natuur, water en landbouw. Het toevoegen van PNP-programmamanager aan de agendacommissie is bedoeld als link met PNP.

Het programmteam PNP staat buiten de organisatie Nationaal Park, maar de resultaten zijn wel van belang voor ons werk en omgekeerd. Het zijn communicerende vaten. Het is in de eerste plaats aan de werkgroepleden zelf om tot een positieve samenwerking te komen.

Egbert van Dijk dringt erop aan de rolverdeling scherp en zuiver te houden, want de opgaven natuur en water liggen bij de BAC.

**Nationaal Park
Dwingelderveld**

**Nationaal Park
Drents-Friese Wold**

Holtingerveld

Caroline Warmerdam denkt dat vitale landbouw wellicht ook onder de BAC valt en dat we dan de input meenemen in het Overlegorgaan.

In het overzicht zullen de werkgroepen Vitale landbouw en Participatie later worden opgenomen.

Minne Wiersma constateert dat als we instemmen met de nieuwe organisatiestructuur, dan wordt gevraagd met namen te komen. Hoe zien we dat voor ons? Namen kunnen worden doorgegeven aan de secretaris. Verder valt op dat gesproken wordt over drie TBO's. In dit gebied vindt de Maatschappij van Weldadigheid zichzelf nadrukkelijk ook TBO. Hans Westra van Holthe vult aan dat de landbouw ook bij de grondeigenaren hoort.

Matthijs de Vries laat schriftelijk weten zich vergaand te kunnen vinden in de voorliggende adviespunten. De vorming van een voorlopige werkgroep 'landschap en cultuurhistorie' doet recht aan het gebied en het verhaal van het gebied. Suggesties voor namen of organisaties zullen voor 1 december 2024 worden doorgegeven.

Petra Ellens laat weten vanuit Hiswa Recron verantwoordelijkheid te zullen nemen om een stevige voorzitter voor de werkgroep duurzaam toerisme te leveren.

De voorzitter vult aan: Voor de bezetting van voorzittersposities, doe ik een beroep op de leden van het Overlegorgaan. Het bevordert een goede interne afstemming en kennispositie. Als we ze niet vinden, is dat ook een gegeven. Namen voor zowel leden van de werkgroep als kandidaat voorzitters kunnen aan de secretaris worden doorgegeven. Criteria voor werkgroepleden zijn: gemotiveerd zijn en oprecht willen bijdragen aan het gezamenlijk geformuleerde doel. Het is mogelijk vanuit expertises uit je achterban in meerdere werkgroepen actief te zijn. Uitkomsten van werkgroepen krijgen via de route van het Overlegorgaan uiteindelijk met de vereiste instemming een vertaling in concrete acties. Acties die we met de buitenwacht zullen communiceren.

Ik vraag jullie voor 1 december 2024 met namen te komen, inclusief contactgegevens van kandidaten. Gegevens kunnen gemaild worden naar het secretariaat.

Alfred Schoenmaker neemt voortaan deel aan de kerngroepvergaderingen.

6 Voorstel opdracht werkgroep Duurzaam Toerisme – kaders ambitieplan duurzaam toerisme

Het ambitieplan duurzaam toerisme geeft een aantal adviezen voor de ontwikkeling van duurzaam toerisme in de Drents-Friese grensstreek. Geadviseerd wordt te werken aan thematisering, verbetering van uitstraling en vindbaarheid van ontvangstpoorten, het stimuleren van ondernemersinitiatieven die passen bij de zichtbaarheid van het Nationaal Park, dorpen meer centraal stellen en zorg dat digitale informatievoorziening op orde is.

Het Overlegorgaan heeft bij het vorige agendapunt al ingestemd met een voortzetting van de werkgroep "duurzaam toerisme". De opdracht aan de werkgroep is om komend jaar het ambitie-investeer- en beheerplan verder uit te werken in een meerjaren actieplan en daar ook de financiële middelen bij te zoeken. Uitvoeringsplannen moeten ook rekening houden met draagkracht voor natuur en de ambities zoals genoemd in de houtskoolschets. Waarbij de werkgroep ook gevraagd wordt mee te denken over de invulling van het strategisch doel "Natuurbeleving en toerisme en recreatie – aantrekkingskracht streekeigen DNA verzilveren"

Jan van Weperen meldt dat de gemeente Ooststellingwerf bezig is met de uitwerking van het toeristisch ontwikkelplan. Dat geldt zeker ook voor meer organisaties. Het is een taak voor de werkgroep om dat ook bij elkaar te brengen en er rekening mee te houden. Dat maakt het soms ook ingewikkeld. Tegelijkertijd wint een gezamenlijke inzet aan brede maatschappelijke support en politieke steun.

Nationale Parken zijn betekenisvol ook vanuit perspectief gemeenten

Nationaal Park
Dwingelderveld

Nationaal Park
Drents-Friese Wold

Holtingerveld

7 Begroting 2025, deel 1

Er zijn veel ideeën voor projecten ingediend, maar lang niet alle zijn beslisrijp. Voorgelegd is een eerste begroting met de reguliere projecten en onderdelen die aan het begin van het jaar doorgang moeten vinden..

De overige projecten en ideeën op de groslijst, zijn verdeeld over de ambities zoals in de houtskoolschets beoogd. Met aanpassing van het organisatiemodel, komt meer verantwoordelijkheid bij de werkgroepen te liggen. De werkgroepen wordt gevraagd om voor de volgende Overlegorgaan vergadering de voorstellen (waar nodig nog aan te vullen met nieuwe ideeën) te bespreken en van advies te voorzien. In de vergadering van maart 2025 kan dan een volledige begroting worden voorgelegd, waarvoor zoals het nu lijkt in totaal € 700.000 te besteden is.

De begroting sorteert voor op het nieuwe organisatiemodel. We willen af van het ad hoc indienen van plannen, en meer verantwoordelijkheid bij de werkgroepen leggen om met goed onderbouwde programma's te komen die aansluiten bij onze gezamenlijke ambities.

Het overlegorgaan stemt in met deel 1 van de begroting 2025 en vraagt de werkgroepen per strategisch doel met een onderbouwd programma van projecten te komen.

8 Tussenstand rekening 2024

Door uitval van enkele projecten die wel begroot waren en op de valreep een extra bijdrage van de provincie Fryslân, lijkt er een flink bedrag over te blijven.

We bevinden ons op 14 november. Er resteert een bedrag. De voorzitter betreurt dat. Hij belooft dat volgend jaar beter te doen. Op het moment dat we dat dit jaar niet wegzetten, gaat het naar algemene middelen van de provincie. Dit moeten we onszelf aanrekenen.

Caroline Warmerdam, Alfred Schoenmaker en Catrien Scholten hebben nog trilateraal overleg om te kijken of het verwijderen van fietspad Drents-Friese Wold dat onderdeel is van het plan om te komen tot een stille kern, een reëel beroep kan doen op genoemde resterende middelen voor 2024.

9 Hamerstukken

a) Inventarisatie opgaven in het gebied

Het overlegorgaan neemt kennis van de opgaven.

b) Sovon verstorings- en zoneringsonderzoek

Sovon en Ravon hebben op basis van bestaande gegevens van (broed)vogels en reptielen en amfibieën, voor de drie natuurgebieden een potentiële verstoringskaart gemaakt. Voor verschillende soorten en habitattypen is de mate van verstoringsgevoeligheid door recreatie aangegeven.

Dick Dijkstra heeft moeite dit document als bouwsteen te zien. Hij vindt de focus te eenzijdig op natuur.

Caroline Warmerdam valt hem bij. De vraag om onderzoek is op tafel gekomen vanuit de werkgroep duurzame recreatie. Wat de impact van recreatie op natuur is, bleef op gevoel hangen. Toen is voorgesteld om - in navolging van de Veluwe - te kijken hoe je effect van recreatie op natuur kunt kwantificeren. Sovon onderzoek is ingezet om een indicatie te geven. Ook SBB is geschrokken van de kaarten. Het is wel goed om je te realiseren dat recreatiedruk er wel degelijk is. En dat we wat kunnen en moeten doen met maatregelen. We moeten meer kijken naar een zoneringskaart, moet alles tegelijkertijd, wat doe je met evenementen, wat is het gestapelde effect? De gevoeligheidskaarten een op een overzetten naar zoneringskaarten gaat te snel. Laten we het Sovon onderzoek zien als indicatie en bijdrage aan een verhoogde bewustwording. Het onderzoek is geen bouwsteen.

De invloed is groter dan ook de TBO's dachten.

Gerrie Hempen stelt voor een oplegger erbij te doen, zodat het rapport niet over enige tijd als vastgesteld beleid terugkomt. Het scherpt het bewustzijn, maar is niet kader stellend. Het

Nationaal Park
Dwingelderveld

Nationaal Park
Drents-Friese Wold

Holtingerveld

helpt om keuzes en afwegingen beter en inzichtelijker te maken. Het rapport zet aan tot denken en bevordert de discussie. Niets meer en niets minder.

c) Onderzoek dieet wolf

Het onderzoek is overeenkomstig de opdracht objectief uitgevoerd. De conclusie is dat dit onderzoek op zichzelf onvoldoende is om nieuw beleid ten aanzien van protectie van (landbouw)huisdieren, recreatiezoning of beheer van de wolf op te baseren.

Jan Gorter haalt vier boodschappen uit het rapport.

Communicatielijnen kunnen uitgebreider. De wolf doet in ons gebied voor een deel hetzelfde als in andere gebieden. Hij leeft hoofdzakelijk van (jonge) reeën. De wolf eet ook jonge runderen. Dat percentage neemt af, (wilde) kuddes passen zich aan. Er wordt maar 5% schaaap gevonden, maar de schade voor veehouders is veel groter.

Dit leidt tot vier mogelijke conclusies. We moeten het vee beter beschermen, wellicht moeten we daarbij helpen. (Egbert van Dijk merkt op dat het percentage vee dat beschermd is met wolfwerend raster inmiddels hoger is dan in het rapport genoemd). De TBO werken aan zelfredzame kuddes. Deels is het eetgedrag anders dan in andere gebieden – we moeten nog nader onderzoek doen, onder andere hoe ontwikkelt de reeën populatie, hoe gaat het met damherten en hoe gaat het met het beschermen van vee. En misschien moeten we op termijn denken aan ander wild toevoegen.

Egbert van Dijk vindt het een leesbaar en interessant stuk. Op dit moment is de provincie druk bezig om de regelgeving van Den Haag en Brussel te beïnvloeden. Het onderzoeksrapport mag wel online gezet worden en gedeeld met geïnteresseerden, maar liever geen extra richtbaarheid met persberichten of nieuws items.

Jan Gorter vraagt wie aan de lat staat voor verder onderzoek. De conclusie is dat dat hoort bij de provincie.

Arend Steenbergen heeft zorgen over wat het oplevert in communicatie eromheen. Hij vindt dat er veel aspecten missen, zoals schade en extra werk bij ondernemers en sociale impact. Het is een eenzijdig onderzoek.

Caroline Warmerdam zegt dat dit klopt. Het is een dieet onderzoek en geen schade onderzoek. Het is daarmee slechts één onderzoek. Er worden ook bredere onderzoeken gedaan, die wellicht later terugkomen.

d) Voortgang RVO-projecten 2024

Het Overlegorgaan neemt kennis van de voortgang.

e) Dick Dijkstra meldt dat er vanuit Duurzaam toerisme één project uit het investeringsplan gelicht is, om in deze periode met Rijksgeld uit te werken. Het gaat om een leidraad voor het versterken van agrarisch toerisme.

Het Overlegorgaan heeft kennis genomen van de voortgang en er is geen aanleiding hier verder op in te gaan.

f) Vergaderplanning 2025

De volgende data voor het overlegorgaan worden vastgesteld:

Donderdag 6 maart 9.00-11.00 uur

Woensdag 25 juni 20.00-22.00 uur

Donderdag 18 september 9.00-11.00 uur

Donderdag 11 december 9.00-11.00 uur

Netwerkevent vrijdag 23 mei 13.00-17.00 uur

Excursiedag vrijdag 10 oktober 9.00-17.00 uur -> komt een vervangende datum, want deze valt samen met de Europarc Conferentie 2025. (6 tot en met 10 oktober in Litouwen)

Nationaal Park
Dwingelderveld

Nationaal Park
Drents-Friese Wold

Holtingerveld

25 jaar bestaan Nationaal Park Drents-Friese Wold. Ter gelegenheid van dit jubileum zullen we proberen in augustus een symposium te organiseren. De datum zal zo snel mogelijk gecommuniceerd worden.

Gerrie Hempen vraagt of vergaderstukken drie week van tevoren (in plaats van de huidige twee weken vooraf) kunnen worden toegestuurd. De secretaris zegt dat dat niet gaat lukken. Ambtenaren die eerder input nodig hebben, kunnen de secretaris benaderen. Het streven blijft agenda en stukken twee weken van tevoren te verzenden.

10 Ingekomen stukken

- a) Verslag ambtelijke werkgroep 15 oktober 2024
- b) Verslag werkgroep C&E 8 oktober en basisdocument meerjarenstrategie C&E
- c) Verslag kerngroep 19 september 2024
- d) Notitie kuddebeschermingshonden
- e) Persbericht Van Gogh en Drentsche Aa
- f) Brief aan Overlegorgaan over ambitieplan LVVN + bijlage A4

De ingekomen stukken geven geen aanleiding tot vragen of discussie.

11 Collectebus

Er resteren nog 2 minuten voor dit agendapunt en dat is te weinig. Wie nog een punt in had willen brengen, kan dit melden bij de secretaris.

12 Rondvraag en evaluatie vergadering

Het algemene gevoel is dat dit een prima vergadering was.

Gerrie Hempen meldt dat er een motie in de gemeenteraad van De Wolden was over Jacobs Kruiskruid. Wordt vervolgd.

Jan Gorter meldt dat zijn opvolger Marjet Korf is. Ze was ook zijn voorganger. Ze bekleedt nu de functie in Overijssel.

De voorzitter bedankt Jan voor zijn inzet. Hij heeft hem leren kennen als iemand met een groot hart voor de natuur en een scherpe geest. De lat voor je opvolger ligt hoog. We verwachten dat je bovengemiddeld betrokken blijft als bewoner van ons Regionaal Landschap.

Alfred Schoenmaker: Ik ben blij dat we met respect en openhartig hebben kunnen vergaderen.

De voorzitter bedankt alle aanwezigen voor hun actieve en constructieve bijdrage.